SAPIENTISSIMO REGI

GRAVISSIMO SENATUI

INCLYTIS PROVINCIARUM NUNCIIS

UNA OMNIBUS

SERENISSIMIS

REIPUBLICÆ ORDINIBUS

Cum

Primum ſacræ ædis lapidem, ob felicem Comitiorum ſucceſsum dedicarent,

GRATULATUR

Bibliothecæ publicæ, ſuorumque collegarum nomine,

GEORGIUS KOŹMINSKI,

Annô ſæculorum Regis Christi MDCCXCII.
Die omnium toto in anno Poloniæ fauſtiſsimâ
Tertiâ Maii.

O Deus *Omnipotens precibûs si flecteris ullîs,*
Adspice nos, hoc tantum: & si pietate meremur,
Da deinde auxilium Pater, atque hæc omnia *firma.*

Æneidos 2dô, v. 689.

PANEGYRICUS.

Cum multa ad exornandam diem hodiernam, multa ad amplificandam eius lætitiam, bene ſapienterque proviſa, parata, conſtituta ſunt: Ampliſsimi Reipublicæ ordines, tum nihil ſapientiùs, quàm quod ſupremæ rerum humanarum moderatrici Divinæ Providentiæ, ob ſervatam gentem hanc, ſanctè à Vobis promiſſi monumenti primus hodie lapis ſolenni ritu conſecretur. Etenim reliquus omnis celebritatis hodiernæ, quantus quantus ille eſt, apparatus, brevì evaneſcet, ceſſabunt concurſus populorum, ibunt leves in auras ſvaves concentus, conticeſcent lætæ acclamationes, diſparebunt ſuperbi curſus, rhedæ, eſſeda, ſubtrahent ſeſe ex oculis ſplendidi ornatu Equites, extingventur feſti ignes, dilabentur ſuo perfuncti munere Provinciarum oratores, ita facilè abibit è loco, ex oculis, è memoria totum hoc adeo magnificè apparatum ſpectaculum; ut non nemo, ubi poſtero die vacua tecta, plateas, vicos conſpexerit, ſomniâſſe propemodum aliquid ſeſe arbitretur. Hoc autem egregium opus, quod votô nuncupatô, molituri eſtis, & paulatim conſurget & cum remotiſsimorum temporum, longinquitate certabit, & Veſtri memoriam, veſtrorumque conatuum, induſtriæ, laborum in Republica non ſolùm ab interitu vindicanda; verùm etiam quaſi recudenda ac ſapientiſsimîs legibûs communienda, æternùm, aut ſi hoc rerum humanarum viciſsitudo non patitur, certè diutiſsimè conſervabit. Et quoniam D. O. M. ſacrum eſt, & pro magnitudine accepti beneficii, prolixa civium voluntate, dignitate gentis amplum ac ſplendidum futurum, nemo ſibi non perſvadet, quas Vos ob virtutes ac res geſtas, maximè laudari, ac immortales apud poſte-

ros fieri cuperetis, illas velut in compendio remotiſsimæ poſteritati conſecrabit. Nam ut & ego hôc jam locô ſummam dicendorum faciam, & quivis facilè perſpiciat, quàm bene excellenti virtuti veſtræ, & præclaris facinoribus præcipuæ monumenti huius dotes, quamque mirificè congruant; ajo illud.

Ipſa ſui ſanctitate Veſtram in Deum pietatem; Mole rerum, ad ſalutem patriæ geſtarum domi, magnitudinem; ſplendore atque ornatu recuperatam foris genti univerſæ gloriam, ſempiternæ poſterorum memoriæ commendaturum. Equidem non mihi blandior, ſed re vera *ita* perſvasum firmiter habeo, nullum poſſe eſſe laudis genus, quod Vobis aut gratius, aut magis proprium ſit, cuique inſperatæ rerum proſperitatis comes invidia nihil detrahere queat & ringatur; quàm ſi & in ſuperos pii, & pereuntis Reipublicæ vindices acerrimi, & nominis Poloni gloriæ aſſertores celeberrimi, quemadmodum extitiſtis; ita ubique gentium, maximè autem Veſtros inter populares, in ſervata à Vobis Polonia, in principe Regni urbe prædicemini.

Siqui mortalium in toto ærumnoſæ vitæ hujus curriculo, infinitiſque ambagibus, ejus virtutis, quæ ad omnia utilis eſt (a), adminiculîs opus habent; certè legumlatores, Principes & Reges imprimis, quorum conſiliô urbes, regna, imperia ſtant ac florent, imperitiâ atque errore labefactantur, ruunt, à gentibus ad gentes transferuntur. Quantò enim plura, hôc locô poſiti, ac quantò plurium emolumenta maturè proſpicere, animô complecti, ſummîs conatibûs

proſe-

(a) Pietas ad omnia utilis eſt, promiſsionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. 1. Tim: 4.

profequi, ingeniis, moribus, tempori fefe accommodare, noffe occultas infidiantium artes, propulfare manifeftam hoftium vim, ire obviam erumpentibus identidem periculis, omnia & domi & foris perfpecta habere, atque ad utramlibet five profperam five adverfam fortunam femper & ipfi parati effe debent, & fuos ita poffe comparare; ut nihil prorfus fit, quod detrectent, quibus omnibus nulla par humana fapientia effe poteft, tantò fapientifsimæ mentis illius, cujus nutu univerfum hoc atque arbitriô voluntatis regitur, frequentioribûs, ne dicam, continuîs indigent adjumentîs. Porró illam mentem, illam æternam fapientiam, gubernatricem illam univerfi, & quæcunque ejus ambitu continentur, Providentiam, ecquid tandem eft, quo fibi magis homines demereantur, certiufque propitiam reddant, quam pietate? Quid? non hæc in omni retro antiquitate, excitavit, auxit, ftabilivit, felicifsimè rexit urbes, refpublicas, regna? non contra evertit, proftravit, folo æquavit impietas? Non ego Vobis commemorabo, abfit id à me, Solones, non Lycurgos, non Romulos, non Numas, qui fimulatâ licet, atque in deos commentitios pietate, tamen plurimum in condendis, regendifque gentibus profecerunt. Immo nec Conftantinos, Theodofios, Honorios, Rudolphos, Henricos, fexcentofque alios, qui tantò felicitate imperii, quantò pietate in fuperos cæteris magis excelluerunt. Non denique Vladislaos Jagellones, Sigifmundos, Stephanos Bathoreos, qui Veftram hanc Rempublicam fummis imperiis parem, magìs ftudiô Religionis & pietatis, quàm victoriîs & fapientifsimâ adminiftratione effecerunt. Quorfum enim hæc, quamvis illuftria exempla iis, qui excellentis virtutis hujus ipfi pofteris exemplô futuri funt? Deditâ operâ an cafu, voluntatis propenfione an necefsitate, confiliô an potius rebûs Veftrîs prorfus defperatîs compulfi, in eam cogitationem

incidiftis, ut Deum opitulatorem Veftrarum deliberationum habere voluerítis, parum refert, illud certè frequentius inter homines est, ut, quemadmodum profperîs rebûs insolefcunt, ita adversîs erudiantur, fatis eft, quod fimul atque Deum adjutorem invocâftis, fanctifsimam ejus Religionem legibûs firmâftis, illam folam dominatricem effe voluiftis, ad vota, ad fupplicationes, ad imploranda Divinitùs auxilia confugiftis, fubitò Vobis omnia mutata funt. Fervebat magnum falutis atque incolumitatis Reipublicæ opus, quia fervebat deliberantium pietas; crefcebat magnis incrementîs Poloniæ felicitas, quia Veftra ftudia Divino numine afflabantur; eruebatur ex triftifsimis propemodum ruinis pulchrum olim ædificium hoc, quia Vobis opitulabatur is, cujus comminationum veritatem & in aliis comitiis multis agnofcere, quamvis ferò debetis, & in his initiô atque etiam in progreffu experti eftis, & in aliis gentibus mirari poteftis. *Ifti*, ait Ille, *ædificabunt & ego deftruam* (b). Difcent infelici fuô fatô, atque alios edocebunt, in vanum fe *laborâſse* (c), quicunque abjecta pietate, contempta Religione, neglecta fuperna ope, fuis nixi viribus aliquid conftruere in animum induxerunt; tantumque aberit, ut aliquid folidum exædificent, ut etiam id quod firmifsimum paulò ante videbatur, fplendidum ac magnificum fæculorum opus, concusfum fubitò, cædibûs, incendiîs, feditionibûs labefactatum, à tumul-

(b) Deftructi fumus, fed revertentes ædificabimus quæ deftructa funt. Hæc dicit Dominus Deus Exercituum: Ifti ædificabunt & ego deftruam: & vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus eft Dominus usque in æternum. Malachiæ 1mo. v. 4.

(c) Nifi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboravernnt, qui ædificant eam. Nifi Dominus cuftodierit Civitatem, fruftra vigilat, qui cuftodit eam. Pfal; 126. v. 1. & 2.

tuantibus civibus, non ab hoſtibus miſerè everſum obſtupeſcant. Ita ſi ſola quidquam temere ſibi vindicet; non ſolum manca, verùm etiam perniciosa nonnunquam Regnis eſt humana induſtria, irriti conatus, vana conſilia, inanis labor, ludicræ ſpes, ridicula propoſita, funeſti moliminum exitus. Contra igitur quod Vobis & omnem præter ſpem, & in ſummè perplexis atque intricatis juvandæ Reipublicæ negotiis, diu quaſi fluctibûs quibûſdam deſcrepantium opinionum jactatæ, tandem ferme omnes ad mentem felicisſimè ſucceſſêre deliberationes, quis hoc non auctori optimorum conſiliorum Deo tribuat, à quo ſolo tot jam fracti ac defatigati laboribùs, eorum fructum atque optatum finem unicè Vos expectare faſsi eſtis? Cui ex intimo pii animi ſenſu dicebatis, *Tua, Domine, magnificentia, & potentia, & gloria atque victoria: & Tibi laus: cuncta enim quæ in cælo ſunt & in terra, Tua ſunt: Tuum, Domine, regnum, & Tu es ſuper omnes Principes. Tuæ divitiæ, & Tua eſt gloria: Tu dominaris omnium, in manu Tua virtus & potentia: in manu Tua magnitudo & imperium omnium* (d). Quem poſteaquam Dominatorem ac Moderatorem univerſi; ut revera eſt, piè cõfeſsi eſtis, debito illi cultu propitium Vobis reddidiſtis, ut par eſt, honorâſtis; quaſi Veſtro jam jure ab Eo poſcebatis, ut Vos gentem *validam* ac potentem efficeret, & neminem eſſe pateretur, quem præter Illum ampliùs *timeretis* (e). Una Vobis dies, cujus hodie dulcem memoriam tanto apparatu recolitis, immo quod multò ſtupendum magìs, una illius diei hora ſalutem peperit, evanuêre difficultates, ſublata ſunt obſtacula, conci-

(d) 1. Paral: v. 11. & 12.

(e) Honora Dominum & valebis, præter Eum verò ne timueris alienum. Prov. 7.

liatæ diverſæ opiniones, ceſſâverunt partium ſtudia, deferbuit contradicendi ardor, verſabatur ob oculos ſummum, quod in mora poſitum erat interitûs diſcrimen, & vehementius quàm unquam perurgebat; incenſus eſt boni publici amor omnium, addita incredibilis quædam vis maſculæ eloquentiæ. Veſtræ atque invictum robur, manibûs pedibûſque, ut àjunt, in eandem ſententiam itum eſt; portenti ſimile quid accidit, ut, præſertim in tanta deliberantium multitudine, de rebus adeo multis ſimul atque ad quas nullô adhuc modô comparati Polonorum animi credebantur, immo quæ non ſine alíquo privati quorundam emolumenti detrimento admitti poſſe videbantur, ſumma, quam nemo unus ſperabat, animorum conſenſio ſequeretur. Sentiat, per me licet, de hac adeo inopinata voluntatum commutatione, prout cuique viſum fuerit; miretur tam ſalubres Poloniæ, conſenſionis hujus fructus, & anceps hæreat, cui potiſsimum tribuendi ſint; gratuletur ſuis gentilibus tanta lucra, & ambigat, unde profecta ſunt: ego illa magnum inſignis Veſtræ erga Deum pietatis *quœſtum* (f) eſſe contendo; cujus ope, niſi Vobis ſuperna auxilia procurâſſetis, nunquam, neque in tam exiguo tempore, neque inter tot ubique offendicula, neque tantis rebus conficiendis, pares ullâ humanâ induſtriâ fuiſſetis. Sed in re, quæ omnium in oculis, qui tum aderant, verſata eſt, ac quæ etiamnum altiſsimè in memoria impreſſa hæret, fortaſſe diutiùs moror, cumque alibi nempe in rebus minùs claris nonnihil dubitationis ſubeſſe poſsit, hìc nulli dubio locus relinquitur, quandoquidem & Vos ipſi, quidquid memorabili die illa actum eſt, totum id Deo auctori acceptum refertis, & ſiquis longè pulcherrimam ferventiſsimæ pietatis imaginem vivîs coloribûs

(f) Quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. 1. Tim: 6.

loribûs exprimere vellet, satis illi esset, Vos, quemadmodum tum erga Deum affecti fuistis, aliqua ex parte adumbrare. Verùm non credo posse esse ullum aut oratorem qui eloquentiâ, aut pictorem, qui coloribûs, aut cujuscunque generis opificem, qui ulla arte, piissimos illos & animorum & corporum motus, confundentes sese invicem exclamantium voces, approbantium uno ore novas leges suffragia, strepitum concurrentium ad Regiam sedem, celeritatem festinantium ad proximam Divi Joannis ædem, læta suspiria, mixtos gaudio gemitus, dulces nonnullorum lachrymas, festos infinitæ multitudinis ubique clamores, cursum, accelerationem, mirificè commoventem, quicunque propiores adstabant, procumbentis in genua Regis ipsius situm, intentas in Deum mentes, fixos in aram oculos, sublatas in altum manus, nuncupata incredibili ardore vota, non, inquam, credo esse ullum hominum, qui tantam multitudinem & varietatem manifestorum sinceræ pietatis Vestræ indiciorum, quâ exciti, subitò Vos & ex conclavi proripuistis, & ad aras summa festinatione contendistis, & præsenti ibidem opitulatori vestro vota nuncupâstis, exprimere ulla ratione posset. Si corporum varii pro diversitate occurentium rerum nutus, atque indices voluptatis, lætitiæ, gaudii, stuporis, admirationis conformationes vix affabre exprimi possunt, quantò minus reconditi animorum sensus, in quibus vera pietas sita est? Tamen quemadmodum diffundentem sese quoquoversum solis lucem, per pictas variis coloribûs nubes, quàm pulchra atque efficax sit cognoscimus: sic quanta tum Vestra fuerit pietas, ex innumeris signis conjecturam capere, atque in ipso vultu relegere, in vocibus exaudire, in rebus gestis propemodum contemplari cuivis pronum erat. Quodsi ementitam ac fucatam pietatem, diuturnam non posse esse adjecero, Vestra quàm vera sit, non illam solum diem, sed totum hunc exeuntem annum, & hodiernam iterum diem testem atque obsidem habeo. Nam cum alii homines, post-

quam voti compotes facti ſunt, retrahere ſeſe ab iis, quæ ſanctè promiſerunt paſsim ſoleant, ac pro veris, ad quas ſe votô obſtrinxerant, victimis, ſola duntaxat illarum ſimulacra atque effigies impii veteratores conſecrent; Vobis eadem totô hoc annô mens fuit, atque idem hodie animus eſt, non tantum de hoc munere nihil ſacrilegè detrahendi: verum etiam, ſiquid ſit, quod ipſa vota Veſtra ſuperet, liberaliſsimè addendi. Diu igitur multumque diſpiciebatis, ac nihil frequentiùs inter Vos mutuò ſciſcitantes audiebatur, quàm illud: quo tandem opportuniſsimô locô ſanctiſsimum delubrum hoc collocandum eſſet? quibûs profusîs impensîs? ad cujus præſtantisſimi exemplaris normam? an contra illa arte ac ſumptu ut ipſum aliis archetypon eſſe poſsit? Sudabant præcellentes ingeniô atque experientiâ architecti, porrigebantur Vobis multi elegantes typi, copulabatur in uno opere hoc, quidquid uspiam ſeparatim pulchrum eſt, ita accommodabatur omnis ſtructura magnitudini & memoriæ accepti beneficii, ut velle aliquid perfectius ac conari efficere, neque artis ſit, neque impenſarum. Interea ex toto, quà latè patet regno, lætiſsimos accipiebatis nuncios, gratulari ſibi ubique per Provincias cives de novis legibus, effundere ſeſe in laudes & præconia Legumlatorum, concurrere ad ſupplicationes & gratias Deo agendas, convenire ſola comite modeſtiâ ad celebrandos ex præſcripto conventus, ſummos in iis recens inſtitutorum apices obſervare, approbare, prædicare, extollere Veſtra Comitia, cenſere ac ſtatuere mittendos eſſe viros præclaros, qui voluntatis, ſuorum contribulium atque unanimi conſenſûs interpretes hodie ſint, Vobiſque publicè gratias agant. Eccujus admirandæ virtutis inaudita hæc prodigia eſſe dicetis? Veſtræ ego affirmo pietatis; quantum enim Vos hìc in Deum pii, tantum Ille in Vos per univerſam Poloniam be-

neficus, ac thaumaturgus. Ergo quemadmodum cæpiſtis, pergite, cavete ut ne hæreatis, aut, quod pejus eſt, retrocedatis, nam ſic omnia Vobis peſſumibunt. Siqui ſunt, quis autem neſcit, eſſe hodie pluſimos? qui præfractè, impudenter atque impiè univerſum hoc Dei nutu gubernari negant, eorum impietatem magnifico hoc opere Veſtro condemnate. Molimini conſtanter ac diligenter, quod ſanctè promiſiſtis: Deus nec luditur, ſiquis promiſſo non ſtet, nec ullîs pietatis officiîs, ſiquis ea accumulet, ſuperatur, habetque ſemper, unde & violatam ſacrilegè, & ſervatam religioſè fidem abundatiſsimè compenſet. Vobis ſudatis, Vobis, quidquid opus eſt, impenditis, Vobis monumentum ponitis, quod ut Religione Veſtram in Deum pietatem: ita mole rerum geſtarum magnitudinem poſteris declarabit.

Qui ex ſummis infinitisque malis, in quæ Reſpublica hæc conjecta fuit, ejus hodie felicitatis menſuram caperet, eum credo illud quoque hâc maximè compendiariâ viâ conſequi poſſe, ut palam oſtendat, quantæ ac cujusmodi res, in his Comitiis actæ ſunt, quæ tantam gentis totius fortunæ commutationem pepererunt. Neque ingrata tot malorum memoria cuiquam videri debet, cum & leviſſimè attingantur, & ſanata eſſe affirmentur, & ad commendationem duntaxat remediorum, quibûs ſuperata ſunt, commemorentur. Ut enim in morbis corporis, non tantum nos cruciat recordatio, quàm acuti ac periculoſi fuerint; quantum delectat conſcientia, quod depulſi ſint: ita hic non tantopere, opinor, exacerbabimur inflictis olim vulneribûs, quantopere gaudebimus, quod efficacibûs remediîs à periculo, à morte, ab interitu vindicati ſumus. Itaque ſi legibûs continentur in officio cives, ſi commerciîs florent urbes, ſi-

agrorum cultu frequentes exurgunt pagi, ſi artium ſtudiô creſcunt opes, ſi partîs induſtriâ rebûs ſecurè perfruuntur incolæ, ſi prævisîs emolumentîs alliciuntur exteri; ſi copiîs arcentur hoſtes, ſi metu, ne nobis inſultent, deterrentur vicini, ſi omni neceſſario apparatu, ne ullum in nos imperium uſurpent, ullamve in Regni provinciam jus ſibi arrogent, potentes coercentur Principes; ſi nullum ſit tempus, quo viduata ſuo moderatore Reſpublica prædæ ſit pesſimis civium, avariſſimis finitimorum, infenſiſſimis hoſtium; ſi accurata æqui jurisque adminiſtratione fortunatæ atque invictæ ſunt nationes: quam, obsecro, umbram, quod veſtigium felicitatis hujusmodi dicetur à quoquam habuiſſe ante gens Polona? Quis non ipsâ experientiâ didicit, atque admiratus eſt, reſervata illi fuiſſe universa præſidia hæc ad iſta Comitia, ad V. Nonas Majas præcipuè anni ſuperioris, ac tum demum ſubitò erupiſſe? An non in his tandem latæ ſunt ſapientiſſimæ leges, quibûs Equeſtis ordo & liber ſit & modeſtior, refloreſcant urbes & municipia, quaſi reviviscant oppreſsi tamdiu miſera ſervitute coloni, nullo non labore atque induſtriâ cumulentur domeſticæ opes, ſecuri vivant inquilini, alliciantur advenæ, verbô, quæ populi frequentiæ, artibus, commerciis mirum in modum ſuffragentur? Non in his admodum laudabili conſenſu & prudentiâ decretum, ut exigerentur tributa, ſcriberetur miles, commeatu armîs, omnis generis ſuppellectili bellica apprime inſtrueretur, qui vim vi repelleret, atque à proferendis ulterius in ditionem Veſtram finibus, cupidos vicinos Veſtros cohiberet? id quod utinam maturiùs factum fuiſſet, nunquam adeo indignè vexatos cives, actas tot prædas, potentem quorundam dominatum, incendia, cædes, rapinas, probroſos in ipsa honeſtiſsimorum virorum corpora inſultus, jacturam denique florentiſsimarum Provinciarum tam acerbè doleretis. Non in his Divinô conſiliô factum, ut nulla in poſterum adeo funeſta genti ſint interregna; deligeretur cum ſua progenie

egre-

egregius Princeps, poneretur hac ratione firmissimus obex factionibus, quæ dissidiorum, tumultuum, grassationum, exspoliationum, civilis belli, confusionis rerum omnium, privatorum & publicorum damnorum innumerabilium, seminarium usque adhuc erant, declinaretur periculosior quàm Scylla & Charybdis vortex iste malorum, quo mirum est, quod abrepta toties, hausta non sit Polonia? Porrò id Vos potuisse consequi, quanti momenti sit, quis non facilè colliget ex contraria prorsus Vestratium, eaque obstinatissima voluntate, qui successionis seriem, Regni hæreditatem, progeniem non interrupto ordine regnaturam adeo horrebant atque aversabantur; ut firmissimîs legibûs ab ea sibi præcaverent, eumque, qui vel mentionem illius fecisset, perduellionis reum peragendum, ac summum Reipublicæ hostem statuerent? In eligendis Regibus summam Polonæ libertatis positam esse rati, huic phantasmati atque idolo nihil non libenter consecrabant: suas fortunas, domos, liberos, fratres, parentes, familias, possessiones, gentem totam, vitam ipsam, non focos tantùm, sed & aras; illos sæpenumero exterorum in subsidium domesticarum turbarum advocando, qui eas sacrilegiîs polluebant. Non exempla majorum, non immortalium præsertim Jagellonum diuturnum & felix imperium, non longè diversa aliarum gentium ratio, non incredibiles calamitates, de sua Polonos in hunc usque diem opinione deducere poterant, adeo perniciosissimum vitium quandoque pro natura inolescit; ut quemadmodum hanc mutare: ita illud emendare operosum ac dfficillimum fit. Vestris denique Comitiis eximius hic fructus debebatur, ut palam agnosceremus, non procul à probro abesse, quod nobis laudi ducebamus, gravissimum administrandæ Reipublicæ in eo versari mendum, in quo nobis plus aliîs sapere videbamur, nec conferri nos isto regiminis genere cum

aliis gentibus poſſe, quô nos illis præſtare exiſtimabamus, certam perniciem atque interitum minari ac portendere id, in quo nos, haud ſcio, quam ejus ſalutem, dignitatem, amplitudinem perperam collocabamus. Si nimirum uitâ erepto Rege, ad alium deligendum aut gens tota viritim, aut terrarum primores quiqué viri convenirent, tempus in diſsidiis & altercationibus miſerrimè tererent, ac tandem ad hunc nominatim vel alium creandum externi militis armîs pars aliqua cogerentur, aliqua dilaberentur, turpi fugâ ſibi conſulerent, ac diu occulti latitarent. Vobis ducibûs atque auctoribus inveteratus iſte ac peſtilentiſsimus error omnibus Civibus exemptus eſt, verſatæ ſunt ob oculos tot acceptæ in interregnis clades, cohorruit evidens ſuum periculum gens univerſa, rediêre in memoriam optimi Principes, Saxones Auguſti; converſi ſunt in Fridericum omnium oculi, conſpiravêre animi, erupit una vox totius Regni eundem ad clavum depoſcentis, ſecuta meritò eſt ſumma tantæ unanimitatis admiratio, creſcebant in ornatiſsimum omni virtutum genere, præclaris dotibûs, excellenti rerum gerendarum ſapientia Principem indies ſtudia, nihil per urbes, per Provincias, per totam Poloniam exaudîebatur, niſi lætiſsimæ gratulationes, de tam inopinata Reipublicæ fortuna, niſi voces illæ: utinam immortalis eſſe poſſet Stanislaus! ſed quoniam id per leges naturæ haud licet, nemo illi feliciùs ſufficitur, quàm Fridericus. Nam ſi alter propemodum Conditoris Poloniæ, certè alter ejusdem Conſervatoris nomen & rem apud poſteros obtinebit. Alter nihil non egit, nihil non pertulit, ac conſtantiſsimè in propoſito perſtitit, ut Polonis pro immenſa atque indigeſta ſancitorum farragine, ſecundiſsimas unicuique hominum claſsi leges ſubſtitueret, equeſtri Ordini pro licentia veram libertatem, Regni

Comitiis pro inutilibus tricis ſalubres deliberationes, terrarum conventibus pro turbis & cruentis factionibus modeſtiam, magiſtratibus pro fuco & inani nomine debitam auctoritatem, urbibus pro miſerabili, quo erant aſpectu, ſplendorem, colonis pro comite ſervitutis pigritia alacritatem, toti Regno pro ſqualore ac vaſtitate frequentes ſtrenuoſque uberrimi ſoli cultores, virtuti pro neglectu exiſtimationem & præmia, ſceleri pro immunitate juſtas pænas, vi atque audaciæ pro libidine agendi quidquid ſors tulerit, frænum legum & pænarum, publicæ rerum adminiſtrationi pro confuſo atque umbratilî regimîne ordinem, vîgorem, majeſtatem; alter ad tuenda præclara hæc bona atque in immenſum augenda natus factuſque eſſe à nemine ignoratur. Quid eſt igitur quod non acceperit in his Comitiis Polonia ab altero? quid eſſe poteſt, quod non ſibi ab altero perinde ſagaci atque induſtrio Principe juremerito promittat? Jam partes reddendi unicuique juris ſui & ex ſeſe cum difficiles ſint, & in noſtra judicia nulla non labes irrepſerit: huic quoque ingenti malo efficax remedium, Sapientiſsimi Legumlatores attuliſtis. Deſcribentur accuratè dubii hactenus poſſeſsionum fines, non ventilabuntur tamdiu magnîs impensîs cauſæ, non ſedebunt pro tribunali venales & mercenarii Judices, non quærent mille effugia cauſidici, non diſſolventur furtim oblato ære controverſiæ, non artes, non potentia, non lucra & pollicitationes valebunt quidquam amplius in judiciis, quantominus intentatæ liberiùs minæ, metus vindictæ, maniſeſta vis aliqua iniquè offenſorum propter adminiſtratam rectè juſtitiam. Abiêre ex Polonia infelicia illa tempora, quibûs hæc locum fortaſſe habebant, hodie vix non cælum novum, novus aer, nova terra eſt, adeo in melius mutata ac veluti refuſa ſunt omnia.

Non dolebimus exhauſtas immensîs ſumptibûs præclaras familias, non aut rejectos, aut ſemper inferiores cauſâ ex foro abeuntes tenuiores, non incuſabimus artificioſas Judicum moras, infinitos advocatorum dolos, emendicata litigantium ſuæ cujuſque cauſæ à potentioribus patrocinia, non mirabimur, neſcio quod portentum illud, ut ipſa verba indicant: ſæpenumero poſſe eſſe cauſam, quæ ſit juſta non legitima, itaque quantum cui favet jus ac ratio æqui, tantum obeſt lex, adeo ut nec in juſtiſsima quidem controverſia ſuperior adverſariô eſſe posſit. Longè alia hodie creandorum Judicum, & exercendorum judiciorum, verſantium in foro, & cauſarum agitandarum ratio eſt, alia reddendi juris adjumenta, maximè novus codex, denique modus, tempus, locus, præmium, pœna, minimi apices legibûs comprehenſi ſunt, qui & Judices in ferenda ſententia, & litigantes in coſequendo jure ſuo partes mirificè adjuvent. Et hæc atque alia innumera in his Comitiis à Vobis, Strenuiſsimi Regni Ordines, geſta, non magna, non ſingularia, non præclara facinora quiſquam arbitrabitur? non maximorum conatuum ac laborum fructus eximios? plus in condenda gente aliqua, quam in inſtaurata à Vobis in hunc modum Polonia exantlandum laboris putabit? ego verò ferme nihil diſcriminis utrobique reperio, nec, ſicui etiam jactantiùs rectefacta Veſtra prædicare videar, dicere reformido:

Quantæ molis erat Romanam condere gentem,
Tantæ molis erat gentem renovare Polonam.

Quam rerum à Vobis feliciter geſtarum magnitudinem transmittet quidem ad poſteritatem monumentum hoc, quod hodie dedicatis, ac nemini non teſtabitur ſua mole, ſed nihilô minus recuperatam quoque genti gloriam ſuo ſplendore, id quod poſtremum eorum eſt, de quibus me dicturum promiſeram.

Ut

Ut profperæ fortunæ, rerumque five pacis five belli tempore ad mentem fuccedentium nunquam non focia effe folet gloria: fic afflictam uniuscujufque gentis conditionem primùm commiferatio, deinde contemptus, tandem ejusmodi quafi obliteratio confequitur; ut alii, exiftatne an non mifera gens illa, penitus ignorent, alii eam de ferie florentium nationum ac catalogo prorfus expungant. Polonis, quæcunque ad maximam eorum nominis commendationem præftitiffe Cafimiros, Boleslaos, Sigismundos, Vladislaos, aliosque egregios Pincipes, ex monumentis certum eft, omnia præclara atque immortalia facinora diuturnitate temporis obliterata effe, nemo inficias ibit. Poftremus Joannes Sobiefcius terror ille Turcorum, liberavit obfidione Viennam, fervavit periclitantem rem Chriftianam, obftupefecit Europam, ultraque ejus latifsimè patentes fines fummam nominis Poloni celebritatem propagavit. Atque hìc, quod nemo fuæ gentis amans non maximè doleat, defiêre clari effe Poloni. Nam Auguftus II. peritifsimus alioquin rei militaris & belli gerendi Princeps, nec recuperandi duntaxat ex deperditis Provinciis aliquas cupidus; verumtiam infpirandi Polonis animos fuo fanè Martio atqne intrepido fimillimos, fufcepto contra Svecos bellô adverfanti ubique fortunæ & oneri belli, non adjuvantibûs Regis conatus, fed inter fefe more fuo digladiantibûs Polonîs, fuccubuit, deprædationemque & Poloniæ & Saxoniæ vidit. Tamen recuperatum à Thracibus Camenecum & vicinas regiones hujus Principis virtuti debemus, id quod nec expirantis Polonorum gloriæ ultimus anhelitus dici poteft, cum nihil, ut hæc jactura repararetur, armîs geftum fit. Mitifsimô ingeniô, fvavifsimîs moribûs, excellente virtute Princeps Auguftus III. nec ipfe, nec piifsima Ejus Conjux Jofepha ullîs fumptibûs, ullis conatibûs, ulla ratione id confequi potuêre ut in tot Comitiis, fpatiô annorum triginta & amplius celebra-

tis, vel ſemel Poloniæ ſalubre quidpiam ſtatueretur. Solîs tum disſidiîs & turbîs noti erant cæteris nationibus Poloni, quibûs quod ipſi ſuæ gentis ruinam arceſſerent, remotioribus, ut leviſsimè dicam, deſpicatui fuêre, finitimorum autem alebant ſpem mox affuturi temporis illius, quo diſſenſsiones hujusmodi & perniciosos motus in ſuum illi grande lucrum converterent. Auguſto III. ſuffectus eſt, ſpes unica ſalutis Reipublicæ Stanislaus, cui nemo unquam pares ad luctandum cum difficultatibus in imperando animos attulit, nemo ardentius boni communis ſtudium, nemo tantum ſuæ gentis amorem, nemo tot numerô & tam excellentes ad bene gubernandam Rempublicam dotes, nemo tam admirabilem in providendis rebus ſapientiam, in removendis diſcriminibus perſpicacitatem, in proſequendis ſalubribus conſiliis conſtantiam, à qua ſi tædiô affectus vel latum ungvem, ut ajunt, receſsiſſet ante V. Nonas Maii actum fuiſſet, de Polonia. Tamen recordemini, obſecro, quamdiu irriti conatus omnes hujus quoque fuêre Regis, ac quàm acerbè & in ſuperioribus Comitiis conquerebantur nonnulli: non relictum eſſe niſi nomen & ſimulacrum gentis, non convenire ſeſe ad Comitia niſi ut vicinis rapinas confirment, non fieri quidquam in Polonia niſi nutu alieno: & in his, an non ipſiſsima Veſtra ſunt, & quidem toties repetita verba: Poloniam in numero gentium, quæ aliquid valent, prorſus non cenſeri. O præclaram gentis laudem! verùm o ſtupendam ſimul fortunæ commutationem! o pretioſos laborum Regis & Veſtrorum fructus! o dignum perſeverantiæ in bene cæptis præmium! Eadem Comitia, in quibus triſtem depreſſæ gentis vicem dolebatis, immo unius diei deliberationes, ſtatuta & ſapientiſsimæ leges tantam Vobis gloriam pepererunt, ut percrebreſcente ſubitò eorum famâ, nullus jam ferme in tota Europa reperiatur angulus; ubi nomen Polonum celebre non ſit. Mirantur prodigium hoc Veſtræ ſapientiæ Kaunitzii, honorificam ejus mentionem faciunt Hertzbergkii,

ſummîs illud laudibûs extollunt Burkii, percuſſo numiſmate memoriam illius conſervare volunt prædivites Amſtelodamenſes, imprimunt illud, ejuſque innumerîs exemplaribûs Londinum & totum regnum complent Angli, libenter illud adoptare cupiunt Hungari, circumferunt in manibus Boruſsi; avidè arripiunt ſuamque in lingvam vertunt familiares nobis ob loci, ſermonis, & morum vicinitatem Ruſsi, excitant ſeſe mutuò ad vos imitandos Galli. Ad Vos, inquam, imitandos, qui prudentiâ duce, conſiliô, animi moderatione id ſine ullo motu & ſangvine confecuti eſtis, quod vix ſperare aut optare poteratis. Quid multîs? gratulantur Vobis ex animo Poloniæque univerſæ, amicæ urbes, Provinciæ, Regna, Imperia, ſoli, ſiqui ſunt, tantam gentis felicitatem ægre ferunt invidi atque infenſi. Et quoniam non defuêre ab initio cum ex remotioribus, tum ex ſinitimis, qui non verbìs tantùm & rationum momentîs contendere, verumtiam paciſci auſi ſunt: non ſecus Vobis hæc tanto motu inchoata Comitia ſine fructu abitura, atque tot ſuperiora alia; poſteaquam res longè aliter accidit, qui Vobis ſincerè favent, ſuppudet illos quidem à contra paciſcentibus palam victos eſſe, tamen quantò magis inexpectato eventu hoc recreati ſunt, tantò vehementius gaudent, quod eorum opinionem feſelliſtis, damnumque ſuum, siquod ſubiêre, Veſtrîs emolumentîs abunde compenſatum arbitrantur. E-contrario qui Veſtras res ſemper afflictas libenter viderent, qui Vos nunquam ex tot calamitatibus eluctaturos pacti ſunt, qui eaſdem ſibi lucro fuiſſe probè noverant, atque in poſterum futuras ſperabant, tripliciter anguntur, nimirum & errore opinionis, & jacturâ amisſæ pactô rei, & penitus erepta ſpe ulterioris lucri. Sed veſtra quid intereſt, angantur, an contabeſcant? modò id apud omnes conſtet, atque evidens ſit, adeo Vos ſapienter labaſcenti ac prodediem ruituræ conſuluiſſe Poloniæ; ut & amici tantîs ejus bonîs exultent, & inſenſi illa diripiendi animum deſpondeant, ac quod ſæpenumero pro-

ſperos ſucceſſus conſequi ſolet, animos quoque cum tempore mutaturi, atque ad tantò ſirmiorem acceſſuri amicitiam ſperentur, quantò alieniores videbantur, & denique extincta iam pene Poloni nominis fama & celebritas quaſi revixerit, ac per remotiſsimas gentes divulgetur. Cujusmodi viciſsitudinem, quoniam neque hi, neque illi ſperabant, tantò plus in ea veræ laudis ineſt; cum inexpectatos eventus nunquam non vehemen tiùs miremur, & magis laudemus, quamqui obvii ſunt atque in manibus. Quodſi, ipſo dicam in limine? an potius exortu? comparatæ per Vos genti Veſtræ felicitatis tantus jam ſplendor nominis Veſtri ubique diffuſus eſt, quid eſt, quod ſibi non polliceatur juremerito poſteritas? Nam quò tandem referat quis immenſos labores Veſtros, extracta in tot annorum ſpatium conſilia, excellentes leges, totum novum regiminis genus, longè celleberrima, cujusmodi alia ab Lecho ab gente condita proferre nemo poteſt, Comitia, niſi eò ut Polonia remotis attollendi ſeſe, atque ex gurgite malorum emergendi obicibûs, ſanatîs vulneribûs, reparatîs damnîs, auctîs opibûs, quæſitîs undique ab ingenio, ab induſtria, à labore, ab incolarum frequentia, ab artibus, à ſcientiis, à proficuis fæderibus, à quæſtuoſo commercio, a ſingulari fertilitate ſoli, ab non incommodo ſitu, immo qui nuper fuit, opportuniſsimo, exaggeratîſque ornamentîs, eodem cum præcipuis in Europa gentibus ordine ſit, nec facilè cuiquam primas concedat. Si ab exiguis initiis profectæ res nonnunquam in immenſum excreſcunt, quid non ſperandum de Polonia, in quam ab hisce tantùm Comitiis, tot ſimul bona promanârunt? Siquarum merus quandoque caſus principium eſt, ſenſim promoventur ac firmantur, quomodo non Poloniæ creſcet felicitas, quæ ſummi conſilii fructus eſt, illoque provehetur? Siquæ adverſam fortunam ferme nunquam expertæ, ſuſtinent ſeſe, Civiumqe non ſegni curâ conſervantur, quomodo non ſalus Polonæ gentis propugnabitur omni ſtudiô a Polonis, qui tot periculîs jactati, magnîs cladibûs affecti, ipſâ experi-

entiâ

entiâ longè triſtiſsimam conditionem ſuam edocti, tandem majorum ſuorum aliarumque gentium gloriam ſummo conatu æmulari cæpêre. Quinimo neque hoc ad ſuam laudem ſatis eſſe rati, etiam ut poſteri eandem æmulentur, exæquent, ac, ſi fieri poteſt, etiam ſuperent, eò ſuòs conatus omnes, conſilia, deliberationes, ſancita, leges, multorum annorum labores retulerunt, ut propterea Poloni nominis gloriæ & vindices ſint & propagatores.

Atque hæc poſtrema ampliſsimarum laudum Veſtrarum, Sereniſsmi Regni Ordines, pars, quemadmodum & tota fortaſſe propoſiti à me argumenti compages, ſin minus, quàm par eſt, verbîs à me cuiquam exornata videbitur, primum illud ego in cauſa eſſe affirmo, ejusmodi Veſtra eſſe in his Comitiis rectefacta & numerô & magnitudine, & excellentiâ, ut illa nulla vis eloquentiæ aſſequatur. Deinde, quod Vos ſolari poteſt, ac de quo Vobis gratulari debetis, ſcitote non defuturos egregios Scriptores neque domi, qui :am ſalubres Poloniæ res à Vobis geſtas libenter arripiant eaſque cum maximis nominis Veſtri præconîis memoriæ poſteritatis fideliter tradant, neque foris apud varias doctiſsimas nationes, quibus horum Comitiorum ſucceſsu cogniti, celebres, longeque clariſsimi facti eſtis, qui Vos maximis laudibûs extollant, atque immortales præclarîs ſuîs monumentîs effecturi ſint. Ad extremum ſi egregiorum facinorum teſtes, memoriæ conſervandæ adjutrices, debitarum eximiæ virtuti laudum contra temporum injurias & diuturnitatem propugnatrices litteræ quoque ipſæ & ſcripta fatô aliquo prorſus interirent, ædis hujus ſacræ, delubri ſanctiſsimi, monumenti votô promiſsi, quod hodie dedicatis, non picturæ tantùm & effigies, congeſtusque omnis generis ornatus; ſed ſaxa & lapides, ac vix non cum ipſa æternitate certaturi ſolidiſsimi parietes aſsertores Vos Polonæ gentis gloriæ longinquiſsimorum temporum poſteritati teſtabuntur.

Porrò cum in rebus ſummi momenti omnino neceſſe ſit, ùt aliquis maximè emineat, ducemque ſeſe atque auctorem reliquis præbeat: Tuum præcipuè, Sapientiſsime Rex Stanislae Auguſte, grande hoc opus eſt, reſuſcitatæ an renatæ Poloniæ dicam? ipſe naſcio, Tuæ in illo primæ partes. Cujus divinas virtutes, excellentes ingenii atque animi dotes, incredibiles in vindicanda ab interitu Tua gente labores, poſteaquam innumeri alii & in conclavi ſede illa ac ſanctuario conſiliorum, & per Regni Provincias ubique, & apud exteros tantîs laudibûs extulerint: ut iis nihil addi poſſe videatur: ego illi, in qua primô locô verſatus ſum Tuæ pietati, cum Romano Oratore ſummam laudem tribuo, illam amori eſſe omnibus contendo (g). Si ſumma eſt, ergo reliqua omnia præconia infra illam ſunt: ſi omnibus amori, ergo nemini non in deliciis es, à nemine non amaris. Summam laudem conſequi, atque omnium ſibi conciliare amorem, poteſt eſſe aliquid, quod quis magis optet? Quàm multi, quæſo, extitêre, qui laudes quidem conſecuti ſunt, ſed non ſummas, neque amorem ſimul; quàm multi contra, qui amorem, ſed non ab omnibus neque ſummas laudes. Soli quippe veræ pietati, cujusmodi Tua eſt, debentur iſta ſimul, aliis virtutibus per partes, non raro admodum modicas. Igitur quamdiu vives, atque utinam bono Poloniæ vivas quam dutiſsimè, immo quamdiu in hominum memoria verſaberis, amaberis; etiam vitâ ereptus, nunquam intermorituram Tui nominis laudem relinques, qui omnes Tuæ pietatis fructus, nempe ſervata gens Polona, ſumma Tua laus, amor erga Te omnium, adeo præcellentes sunt, ut neminem

(g) Pietati ſumma tribuenda laus eſt. Cicero ado De oratore. Omnibus eſt amori pietas. Idem C. Caſs: Fam: 15.

esse credam, qui excellentius aliquid aut vivens appetat, aut è vivis abiturus, quod sit olim in vita consecutus, magis sibi gratuletur.

Secundum Reipublicæ, prope ad incitas magnîs calamitatibûs redactæ sive Servatorem, sive Conditorem dicere quis mavult, Stanislaum Augustum Regem, Vobis quoque egregii atque infatigabiles Comitiorum horum moderatores nunquam non grata erit, superstes Polonia.

Attulisti, Stanislae Malachovi, pares tanto negotiorum oneri vires animi, parem maximæ difficultati conciliandarum sententiarum prudentiam, parem ubique promovendis ad scopum consiliis moderationem. Ut optimus navîs gubernator, si secundi afflent venti, provehitur, si æstus coortus sit, Syrtes & Charybdes & brevia omni diligentiâ evitat: ita Tu in hoc procelloso deliberationum pelago feliciter navigâsti. Cum tantus deliberantium esset numerus, atque in tam longum tempus extracta essent Comitia, cum exæstuarent nonnumquam ob discrepantes totô cælô opiniones animi, tamen non contigit id Tibi, quod contigit ante non paucos annos, quamvis egregiè cordato, atque ad antevertenda hujus generis subita consiliorum turbamenta admodum habili ex Tua gente Viro, ut iîsdem cum illo verbîs attonitus exclamares:

Quis furor? o Cives! quæ tanta licentia ferri? (h).

Prodiisti in apertissimum campum istum, ubi potissimum præclaram

(h) Fuit is Adamus Małachowski vulgo Incisor sive Dapifer Regni, in Comitiis solito perturbatioribus annô 1762. semel, deinde bienniô post, in Comitis Convocationis annô 1764. quæ sapientissimè moderatus est Adamus Princeps Czartoryski, Generalis Terrarum Podoliæ, suffectus Malachovio.

Tuam illam oſtentares patientiam, quæ ſi fortuita, brevis, atque honeſtatis tantùm cauſâ, occurrentium moleſtiarum eſſet tolerantia, laude non careret: quantò magis quod voluntaria, diuturna, non honeſtatis ſolùm, verùm utilitatis etiam ejusque publicæ cauſâ, adeo rerum arduarum ac difficilium perpeſsio ſit, laudanda atque admiranda eſt? Quæ uſu continuo, licet jam in naturam ferme versa Tibi eſſe videatur, tamen an non incidunt hìc ſæpiſſimè res adeo moleſtæ atque adverſæ, ut, ſi eas non ſingulari virtute ſed naturâ, atque indolis bonitate, tam patienter ferres, nemo ſit, qui non vehementer obſtupescat. Verum non in eorum verſatus es oculis, & verſaris, qui neſciant, quid indolis bonitati, quid contra præſtantiæ virtutis tribuendum ſit. Itaque non defuerunt aliqui prudentes viri, qui Tuam ſingularem hanc regendorum animorum dotem, diu multumque admirati, hujusmodi moderatorem Gallorum Comitiis maximopere optabant, quò ſcilicet facilius ac cum majore gentis totius emolumento ſua illis molimina ſuccedere poſſent. Hæc rexiſti Comitia, in quibus Polonæ gentis incolumitas recuperata eſt, non ſumptuum, non rerum Tuarum, non temporis, non valetudinis potiorem Republica rationem duxiſti, ſuperâſti Noſtratium ſpem, in admirationem rapuiſti exteros, novum ſplendorem antiquo, nobiliſsimo, tot inſignibûs virîs, geſtis magiſtratibûs, præcipuis in Regno muneribûs clariſsimo Malachoviano nomini addidiſti, quid à me cumulatius ad Tuam laudem dici poteſt? Non omen felicitatis, ſed ipſa Poloniæ felicitas in Stanislai nomine ineſſe mihi videtur, cum & auctor illius Rex, & præcipuus adjutor Malachovius Comitiorum moderator Stanislaus ſit.

Verum

Verum & Tuum, Caſimire Princeps Sapieha, noſtræ quoque gentis proprium ac perinde atque illud eidem ſalutare eſt, cum Litvania non ſoror Poloniæ non pars illius ſed eadem cum illa Reſpublica ſit, tantoque magis in his Comitiis majoris boni Communis ſpe altera cum altera in unum idemque Reipublicæ corpus conſociata. Quare ſi Leones, ſi Paulos, Alexandros, Nicolaos, ſi tot alios præſtantiſsimos Viros ex ampliſsima, potente, Romanis Fabiîs nihilo inferiore Sapiehana gente, maximo Poloniæ fuiſſe ornamento gloriamur, Te iisdem jure optimo tanquam aurum auro addimus. Quod illi pro Patria geſſêre, Tu iîs dotibûs es, ut eos aſſequi poſsis, quod Tu in his Comitiis, id præſtandi illi occaſionem non habuêre, cum Polonia nunquam in tam calamitoſo rerum ſtatu fuerit, ex quo illam ſimili Tuæ plenâ roboris & ſucci eloquentiâ, maturîs iisque ſemper in promptu conſiliîs, mira agendi pro natura & diverſitate negotiorum dexteritate, quam ipſe oris totiusque corporis habitus ubique adjuvabat, vindicarent. Jam de admiranda ſolertiſsimi ingenii Tui illa vi, toties in medium promendi, quaſi refertiſsimo quodam ex armario, opportuniſsimi ejusmodi conſilii, quod continuò lubentibûsque animîs ſequantùr omnes; quoties diu anceps, utrinque vehemens, atque obſtinata eſſe ſolet opinionum colluctatio, quid dicam? aut quicum Te illuſtrium majorum Tuorum, tam inſigni & rarâ, voluntatum in res diverſiſsimas propendentium Conciliatrice facultate conferam? non ſatis poſſum æſtimare. Si florente Republica præclari Duces illi exercituum belli tempore, & hoſtium victores, ſi pacis tempore, eximii Senatores, idonei publicorum munerum adminiſtri, ipſarum diguitatum quibûs exornabantur præcipuîs, ſumma ornamenta, Tu id peculiare habebis, quod ſalutis pereuntis Poloniæ vindex ſis non poſtremus, hocque

nomine magis, quàm adjectô Vobis noſtrâ memoriâ Principum titulô omnes majores Tuos longè ſuperabis.

Quotquot tam ex Senatu quàm ex Equeſtri ordine, incredebilî ſtudiô in Patriam, & ſingulari aliquo rectefactô nomen Veſtrum commendâſtis, non poſtulabitis, credo, id à me, ut uniuscujusque grande in ſuam gentem meritum, nominatim laudibûs extollam, ſic enim nullus dicendi finis eſſet. Teſtabuntur perenni memoriâ digna & dicta & facta Veſtra ſingula voluminoſæ Comitiorum ephemerides. Præterea vererer magnopere, ne id agens, quantum laudis tribuerem aliis, tantum aliis detrahere viderer, exerraremque forte alicubi, plus minus illuſtri qnàm omnibûs numerîs abſolutæ virtuti laudis tribuendo. Neque enim in tanta laudandorum multitudine non facilis error eſſe poteſt. Quamobrem illud conſultius eſſe arbitror, ut quemadmodum militibns, quicunque in acie ſteterunt, nec retro pedem retulerunt, victoria ac ſummæ laudes tribuuntnr omnibus ita Vobis omnibus pro cujusque merito tribuantur. Atque ut in victore tot gentium exercitu Romanorum, quamvis res plerumque ad Triarios redibat, tamen neque Principes, neque Haſtati debitîs laudibûs carebant: ita & Vos quamvis alii Pilanorum, alii Principum, Haſtatorum alii, ordine ſtetiſſe ac decertaſſe exiſtimandi eſtis: tamen quod rem ſtrenuè unusquisque ſuô locô egiſſetis, maximîs præconiis omnes meritò efferendi eſtis. Non laborum milites, non periculorum, non quàm fortiter quis, an meticuloſius quid in conflictu egerit, memores ampliùs, exultant parta in victoria, hanc ſibi laudi ducunt, de hac gratulantur, ita & Vos, Sereniſsimi Reipublicæ Ordines, læti fruimini excellentibûs bonîs iſtîs, quorum

ipſi his in Comitiis auctores extitistis. Reipſa edocti; non victricibûs duntaxat armîs ſervari Rempublicam, non victoriîs de hoſtibus accumulari lætitiam, non apparatu bellico & proſperîs expeditionibûs comparari gloriam, ſed etiam ſapientibûs conſiliîs, de eorum Vobis ſucceſſu, patriæque Veſtræ majorem in modum gratulemini. Recogitate cum animis Veſtris, id Vos tandem effeciſſe, quod ſummô ſtudiô quærebant tot egregii Principes, quod in animo & in ore habebant non pauci graves viri, majores Veſtri, quod Vos ipſi magis optabatis quam ſperabatis Vos aliquando conſecuturos, à quo Polonos nunquam non novîs obicibûs præpediebant finitimi, quo florent reliquæ, quæcumque florent, nationes, in quo non deerunt fortaſſe, qui Vos libenter imitabuntur alii multi, id quod omni ſtudiô ſubruere conabuntur, ſiquos habetis, Veſtri hoſtes, id quod Vos tantâ ſuperiore annô complevit lætitiâ, ut ſempiternam ejus diei memoriam debere eſſe cenſeretis. Qodſi adjumentîs iîsdem conſervantur ac ſtabiliuntur res, quorum ope primùm eſſe cæperunt: mementote, quæſo, omnem felicitatem gentis Veſtræ à pietate in Deum rerum humanararum ſupremum moderatorem; ab Ejus cultu, à vera Religione profectam eſſe. Hæc igitur omni ope atque operâ tuenda, inque animis hominum propaganda eſt, ſi Vobis ac poſteris Veſtris tanta bona ſalva eſſe vultis, quanta maxima ipſi ab eadem in vos piè atque ingenue conſitemini promanâſſe. Contemplemini tot miſerabiles aliarum nationum tumultus, ſeditiones, internecina odia, inſidias, excuſsnm legum iugum, contemptam Principum & magiſtratuum auctoritatem, conculcatum omne jus ac fas, graſſantem ubique impiiſsimorum libellorum perniciem, morum corruptelam, sicariorum atque anteſignanorum omnium ſcelerum colluvionem.

Horreſcit reliquas animus percurrere peſtes,
Auſusque infandos, & triſtia funera Regum.

Cujusmodi funeſtiſsimæ Regnis peſtes, quod per Veſtram quoque Poloniam nondum pervagatæ ſunt, Religioni tribuendum eſt, quæ adeo infamem in modum atque ita impune deriſa, exsibilata, cum execrabilibus ſectis confuſa apud nos non eſt, uti factum eſſe alibi videtis doletiſque. Hujus igitur firmiſsimô murô tota regio munienda eſt, hujus, repagulis arcenda pernicies, hujus freni ſciolis, loquacibus, audaculis juvenibus nonnullis iniiciendi sunt, ne ab iis peſtilentiſsimum malum latiùs propagetur. Cætera omnia, quæ paſsim tanquam efficacia jactantur à quibusdam, amuleta, ita vana ſunt, ut ſublata Religione, legum auctoritatem, ſocietatis humanæ jura, pænarum ſeveritatem, magiſtratuum diligentiam, atque alia id genus, araneolarum telas non immeritò quis dixerit; quibûs homines in officio minimè continentur. Sed effuſè currentes impellere pluribûs ſuperſedeo. Ita & Religionem & Rempublicam munietis ac firmabitis, illa earum emolumenta ac præſidia procurabitis, ſic reliqua, quæ Vobis, adhuc providenda ſunt, conficietis, eum denique laudabilem celeberrimis hisce Comitiis finem imponetis, ut Veſtrorum nominum æterna apud poſteros memoria eſſe poſsit, atque omnia refecta Veſtra immortalis gloria, qua abituris ſeriùs aut citiùs ex hac vita mortalibus nihil magis expetendum eſt, ac quæ ſola cum hoc ſpiritu, quo vivimus, non eripitur, ſola cum hoc, quo conſtamus, corpore non tumulatur, ſola cum rebus caducis, quas poſsidemus, miſerabile aliorum ſpolium non eſt, conſequatur.